

Mary Seacole. Heldin van de Krimoorlog, vrouwengeschiedenis (2001)

Vergeten tijd- en vakgenote van Florence Nightingale

Sieth Delhaas

Doorkijk, KVG, 2001

‘Ergens in deze eeuw’, schrijft ze in haar autobiografie. Omdat ze zowel vrouw als weduwe is, geeft ze haar geboortjaar niet prijs, maar ‘ik en de eeuw zijn beiden even jong.’

Ze noemt zichzelf een Creoolse met goed Schots bloed in de aderen. Haar vader is een Schotse soldaat die een tijd op Jamaica gelegerd was. ‘Van hem heb ik de liefde voor wat mijn vrienden noemen de pracht en de trots rondom een glorieuze oorlog’. Tijdgenoten schrijven haar energie en activiteit toe aan haar Schotse bloed. Mary: ‘Vaak heb ik de uitdrukking luie *Creool* gehoord, maar ik weet niet wat indolent zijn is.’

Haar moeder dreef een pension. Ook was ze, zoals zoveel Creoolse vrouwen, een gewaardeerde dokteres met een goede reputatie bij officieren en hun vrouwen. Mary vond het vanzelfsprekend dat zij de taken van haar moeder overnam.

Van jongs af aan vergaarde zij medische kennis; ze kon in de praktijk oefenen door met haar moeder op ziekenbezoek te gaan.

Jong al verlangde ze op reis te gaan. Op haar achttiende is ze in de gelegenheid op reis te gaan naar Engeland. Ze herinnert zich de reacties van Londense straatjongens die haar naroeppen. Merkwaardig, want ze vindt zichzelf toch niet bruiner dan ‘de brunettes die blanke zo bewonderen’. Ze blijft er een jaar. De volgende reis neemt ze een flinke voorraad West-Indische ingemaakte vruchten en zuur mee om te verkopen. Twee jaar later keert ze terug naar Jamaica. Daarna maakt ze korte reizen in het Caribisch gebied en verzamelt schelpen en schelpproducten voor de verkoop. Intussen zet ze haar medische werk voort.

Ze trouwt met Mr. Seacole en opent een winkel in Black River. Haar man heeft een zwakke gezondheid. ‘Ik hield hem zo lang mogelijk in leven.’ Weer terug in Kingston overlijdt hij. Kort daarna sterft haar moeder en moet Mary ‘de strijd met de wereld alleen aangaan’.

Slechte ervaringen

Haar financiële positie wisselde regelmatig van rijk naar arm en omgekeerd. In 1843 teisterde een grote brand de stad en ook haar huis gaat in vlammen op. Ze herbouwt het beetje bij beetje op. Hoe moeilijk het leven ook is, ze wil, zoals ze het zelf noemt een



‘‘onbeschermde vrouw blijven’. De hardste strijd moet ze voeren om huwelijkskandidaten buiten de deur te houden.

In 1850 maakt de cholera veel slachtoffers op het eiland. Niet lang daarna bezoekt ze haar broer in Panama die daar een winkel en hotel bezit. Onderweg op de boot doet ze ‘slechte ervaringen op met mensen uit de Verenigde Staten, die zich ongemakkelijk voelen in het gezelschap van gekleurde mensen’.

In haar levensverhaal doet ze op indrukwekkend wijze verslag over de levenswijze van de gouddelvers in Californië.

Kolonialisme

Columbus ontdekte Jamaica vier jaar eerder dan Amerika. Wat voor de Europeanen ontdekken heet, betekent voor de Jamaicanen een regelrechte inbreuk op de eigen cultuur. De Indianen worden uitgeroeid en vervangen door neger-slaven uit Afrika

De landbouwproducten van de Jamaicaanse Indianen zijn interessant voor de Europeanen. Naast de verwerking van goud en edelstenen vervaardigden sommige stammen kleding, textiel en wollen dekens. De Spanjaarden waren vooral uit op het goud van de Indianen. De eerste vrouw van Columbus, die uit een grote suikerplantersfamilie op Madeira stamde, nam stekken van het suikerriet mee toen haar man op ontdekkingsstocht ging. Zij liet die op Haïti planten; vandaaruit kon het riet zich verspreiden over de eilanden tussen Noord en Zuid-Amerika. Tot vandaag nog echte suikerrieteilanden.

Het Caribisch gebied trok ook andere kolonisten aan die langzamerhand de Spanjaarden verdreven. Jamaica kwam in handen van Groot-Brittannië. Europeanen domineerden het gebied, en handel werd de belangrijkste winstgevende bron. Naast suikerriet waren dit indigo, een blauwe kleurstof, en katoen.

Voordat slaven uit Afrika werden gehaald, moesten arbeidskrachten uit Engeland die iets op hun kerfstok hadden, dwangarbeid verrichten op de plantages. Overigens met weinig succes. Al in de achttiende eeuw raakt de grond uitgeput. Groot-Brittannië laat dan de suiker vooral uit een andere kolonie komen: India.

Het Caribisch gebied werd langzamerhand onbelangrijker, maar niet voordat in de zestiende eeuw massaal bewoners van het Afrikaanse continent als slaven worden verkocht en naar Jamaica verscheept. In de zeventiende eeuw is Nederland met de West-Indische Compagnie er volop bij betrokken om het hele gebied van zwarte slaven te voorzien. Curaçao fungeerde als tussenstation waar de slavenmarkten plaatsvonden. Deze handel is in 1807 afgeschaft; de totale slavernij pas in 1833.

Dokteres

Ook in Panama breekt cholera uit. Tot Mary’s ontsteltenis is er geen dokter in de stad. Zij gaat zelf aan de slag en redt haar eerste patiënt. Daarna stromen de mensen toe en is ze dag en nacht in de weer. De armen helpt ze gratis, maar



de Amerikaanse winkeliers en hoteliers laat ze goed betalen Ze is verbijsterd als ze ziet hoe achteloos de mensen na de epidemie het leven hervatten. ‘Onfatsoenlijk’ in haar ogen.

In 1853 keert ze terug naar huis omdat in Engeland de gele koorts uitbreekt. Haar huis ligt vol patiënten: officieren, hun vrouwen en kinderen. De meesten sterven een vreselijke dood. Hun leven was volgens Mary ‘in strijd met het klimaat dat hen niet wilde accepteren. Zeker, het moederland betaalt een dure prijs voor het bezit van haar kolonies.’

Naar de Krim

Intussen heeft Engeland aan Rusland de oorlog verklaard. De regimenten vertrekken van Jamaica naar Rusland. En Mary wil met hen mee. Uren zit ze over haar atlas gebogen. In de winter van 1854 komen er slechte berichten uit de Krim. Mary: ‘Ik besloot te gaan.’

Ze beschrijft drie jaar later in de *Wonderful Adventures of Mrs. Seacole in Many Lands* haar hele verhaal. Het verschijnt in 1857. De moeite waard om te lezen.

Het verschil

Hoewel Mary Seacole van Jamaica komt, is zij geen zwarte, maar een gekleurde vrouw. Niemand weet iets van haar, zelfs niet in de eigen regio. Pas rond 1970 kwam daar verandering in.

Mary Seacole heeft op het eerste oog veel gemeen met Florence Nightingale. Zij was ook getuige van de Krimoorlog, maar Mary woonde op veel grotere afstand van dat gebied dan de Engelse lady. Mensen die haar toen hebben gekend en die over haar hebben geschreven, onder meer een Engelse journalist, spraken over haar als ‘de heldin van de Krimoorlog’. Nightingale werd gesponsord door de Britse autoriteiten. Seacole betaalde zelf de reis van Jamaica naar Engeland. Toen ze haar diensten aanbood om in de Krim soldaten te verzorgen, kreeg ze nul op het rekest. Van haar voor haar oudedag gespaarde \$ 4.000 kocht ze instrumenten, medicijnen en leeftocht. Nightingale vertrok met een staf verpleegsters en werkte in een ziekenhuis achter het front; Seacole vestigde haar hoofdkwartier dicht bij de frontlinie tussen Balaclava en Sebastopol. Florence Nightingale gaat voor het einde van de oorlog ziek terug naar Engeland. Mary Seacole blijft tot het eind van de oorlog; ze is de eerste vrouw die Sebastopol bezoekt nadat de stad gevallen is.

Nightingale kreeg bij terugkeer alle eer, werd beloond door verpleging van zieken tot professioneel beroep te verklaren; Seacole kwam terug in Groot-Brittannië zonder geld en in slechte gezondheid

Literatuur:

- George Cadogan ed. Mary Seacole. Jamaican Nightingale, Ontario 1989 ISBN 0-88795-076-0

Het was Doreen Hazel (Aruba 1955 - Nieuwegein 2014) womanistisch theologe en christelijk rituologe, die de auteur wees op



de geschiedenis van en het boek over Mary Seacole.